

III. Dohled nad samosprávnými úřady.

Jakkoli se samosprávou přiznává obcím samostatný obor působnosti, nemohla se správa státní vzdáti práva dozoru nad obcemi a vykonává právo toto jednak úřady státními, jednak dohlédají ke správě obecní nadřízené samosprávné orgány; i rozeznává se tento postup instancí při orgánech samosprávných: nejvyšší a poslední stolicí, které přísluší právo dohlížeti k záležitostem obce v samostatném oboru působnosti a rozhodovati s konečnou platností v záležitostech těchto, jest zemský sněm, pokud se týká, zemský výbor v jednotlivých královstvích a zemích; druhou instancí mezi zemským výborem a obecním zastupitelstvem jest ve většině zemí a to v Čechách, v Haliči, v Tyrolsku, ve Štýrsku okresní zastupitelstvo a okresní výbor (viz. čl. »Výbory zemské«, »Okresy«). Státní správa vykonává vzpomenuté právo dozorčí nad obcemi tím, že obce nepřekročí svého oboru působnosti a nepodnikají ničeho proti platným zákonům (čl. XVI. zák. ze dne 5. března 1862). Toto právo dozorčí svěřeno jest pravidelně předkem okresnímu hejtmanství (v městech se zvláštními magistráty místodržitelství), ve II. instanci místodržitelství a ve III. instanci ministerstvu vnitra. I mohou úřady státní k tomu cíli od případu k případu žádati na obecním výboru, aby s nimi sdělil usnesení výborová a jiné potřebné vysvětlivky podal, a mají právo usnesení takováto zastaviti nebo zcela zrušiti, jsou-li v rozporu s platnými zákony. Proti usnesení obecního výboru lze podati rekurs k výboru zemskému, pokud se týká, k výboru okresnímu. Jinak může politický úřad rozhodovati o stížnostech vznesených proti opatřením představenstva obce, jimiž platné zákony byly porušeny nebo platných zákonů vadně použito. (Čl. XVI. cit. zák.) V záležitostech přenesené působnosti obcí sluší vždy podati odvolání k politickému úřadu. (Čl. XVIII. cit. zák.)

Literatura: Samospráva, sbírka přednášek, nákl. »Českého klubu«, v Praze 1898.

Samovazba jest zvláštní způsob trestu, který záleží v tom, že odsouzení jsou od sebe odloučeni a v jednotlivých celách (odtud také tak zv. vazba v celách) umístěni. Naproti společné vazbě, která dříve také v Rakousku byla výhradně zavedena (t. zv. soustava káznická) schválil císař již nejvyšš. rozh. ze dne 24. srpna 1849 č. 376 ř. z. (Kaserer III. str. 169) na základě přednášky ministra spravedlnosti A. ze Schmerlingů, který vytknul přednosti systému samovazby vzhledem k jiným známým vězeňským soustavám, aby samovazby užíváno bylo dle zásad v této přednášce vytčených budoucně u všech osob ve vyšetřování jsoucích a při všech odsouzeních k trestu vězení nebo žaláře, kteří si mají odbyti svůj (nejvýše jednorocní) trest po zákonu v soudních věznicích, že jest tudíž samovazbu za základ vzíti nezbytně při všech nových stavbách soudních věznic, avšak při adaptcích jen, pokud to dovolí místní poměry. Než nejvyš. toto rozh. nebylo provedeno, neboť nyní ještě platný zákon trestní ze dne 27. května 1852 zná vazbu o samotě jenom jako zostření trestu žaláře a vězení. Vedle § 22 tr. z. držení v samovazbě jakožto zostřený trest žaláře nesmí bez přetržení trvati déle jednoho měsíce a potom teprv může se ho zase užiti, když byl prošel měsíc. Ostatně má k trestanci v čas samovazby alespoň dvakrát za den také docházeti některá z osob dozorcích a má se mu dáti přiměřené zaměstnání. Co se týče samovazby, jakožto zostření trestu vězení, nesmí v ní nikdo bez přetržení déle držán

býti, nežli 14 dní a potom se jí nesmí zase užiti dříve, než až projde měsíc (§ 256 tr. z.). Dání do samovazby lze uložit jakožto disciplinární trest, nesmí však i v tomto případě trvati déle 14 dní a může se jí zase užiti, až projde zatím měsíc. Shledá-li správa ústavu delší podržení trestníka ve vazbě o samotě přiměřeným, zjednejž si k tomu schválení vrchního státního zastupitelství (§ 9 v. n. min. sprav. ze dne 4. července 1860 č. 173 ř. z.). Částečná změna uvedených ustanovení týkající se vykonávání trestů na svobodě nastala teprve zákonem vydaným ve spojitosti se zamýšlenou reformou trestního zákona za ministra spravedlnosti Glasra dne 1. dubna 1872 č. 43 ř. z., kterýžto zákon se týče výkonu trestů ve vazbě o samotě a zřizování komisí pro vykonávání trestů. Podle § 1 tohoto zák. budou v trestnicích a soudních věznicích, které jsou zřízeny tak, že se v nich může trest na svobodě ve vazbě o samotě vykonávati, dočasné tresty žaláře ve vězení, pokud bude dostatek místností, vykonávati dle ustanovení dále vytčených tím způsobem, že trestanec bude nepřerušene od jiných vězňů oddělen. Ministroví práv uloženo jest, aby nařízenými, jež se zákoníkem říšským vyhlásiti mají, pojmenoval trestnice a soudní věznice nebo soudy sborové, kde se tento zákon má provésti (§ 16). Za takové prohlášeny jsou posud tyto: trestnice v Karlově u Štýrského Hradce, v Kartouzích, Kamníku, Plzni, Mariboru a Praze a soudní věznice v Liberci, Roveredě, Těšíně, Tridentě, Mostě, Innomostí, Vídeňském Novém Městě a Riedu. Podle § 2 může se celý trest ve vazbě o samotě vykonati, když se

1. může nanejvýš osmiměsíčním přídržením ve vazbě o samotě odbyti, nebo když byl

2. rozsudkem nanejvýš osmiměsíčný trest na svobodě uložen a nadíti se jest, že odsouzený se napraví.

V každé jiné případnosti budiž trestanec z počátku držán v samovazbě a to nejméně po osm měsíců a ne déle, než tři léta. Jestliže by však trestanec pro nějakou vadu těla nebo, že by se jinak při něm bylo obávati nějaké škody na těle neb duchu, nemohl býti držán v samovazbě, tedy tato místa nemá. Ve příčině toho rozhodne představený trestnice a týká-li se trestanců chovaných ve věznicích soudních, onen rada sborového soudu, jemuž dohled svěřen jest. V té i oné případnosti slyšení budte, prve než se výrok učiní, domácí lékař a jiní úředníci účastenství v tom mající (§ 3). Trestanec budiž v samovazbě k nepřerušené práci přidržován a budiž při tom co nejvíce hleděno k postavení, k němuž jest povolán, k jeho způsobilosti a k posavadnímu způsobu zaměstnání, též k tomu, aby se naučil nějakému řemeslu nebo jiné živnosti. Pokud však jest zproštěn povinnosti pracovati, budiž mu dána příležitost, aby se stále příhodným způsobem zaměstnával (§ 5). Trestanci budtež v samovazbě pravidelně vyučováni, aby nabyli vědomostí školou obecnou poskytovaných a mají-li již takové vědomosti, aby se mohli dále vzdělávati. Každý trestanec, který jest v samovazbě, budiž za den alespoň dvakrát navštěvován. Ne navštíví-li ho jeho příbuzní, správcové duchovní, učitelové, mistři živnostenská, lékařové nebo k tomu zvláště od úřadů zmocnění členové spolků, kteří si položili za úkol o trestance péči míti a je napravovati, tedy navštěvován buď od osob zřízených k opatrování jich v trestnicích a soudních věznicích. Kdo není zřízencem trestnice nebo soudní věznice, komu nepřisluší vrchní dohled, kdo nebyl zmocněn do trestnice neb soudní věznice choditi, nesmí nikdy u trestance o samotě chovaného déle než půl

hodiny se zdržeti, a trestanec může návštěv jeho odmítnouti (§ 7). Když trestanec ztráví nejméně tři měsíce ve samovazbě, počítají se mu při vypočítávání trestu po těchto třech měsících odbytého vždy dva dni, jež byl ztrávil v samovazbě, za tři dni trestu. Takto se vypočítává trest odbytý také tehda, když trestanec v samovazbě držený při službách božích, ve škole nebo při procházce na čerstvém vzduchu v místnostech věznice od jiných vězňů úplně oddělen býti nemohl (§ 4). Co zde ustanoveno, nevztahuje se k samovazbě, která byla někomu uložena za zostření trestu nebo za trest disciplinární (§ 9). K vykovávání toho, co výše ustanoveno, zřídí se v sídle sborového soudu první instance stálá komise pro vykonávání trestu, která má k tomu přihlížeti, aby ustanovení výše položených při užívání samovazby bedlivě se šetřilo, za kterouž příčinou povinna bude, nejméně jednou za měsíc vězení prohlídnouti, vady shledané odstraniti a o stížnostech trestanců rozhodovati (§ 10). Tato komise skládá se z představeného sborového soudu jako předsedy, ze státního zástupce nebo jeho náměstka a z jednoho rady sborového soudu, mimo to ze dvou důvěrníků, kteří nejsou ve službě státní postaveni, a ze zapisovatele. Radu, který se má do komise povolati, zvolí představený sborového soudu a ustanoví také, kdyby jej nebo radního komisi přidaného něco zašlo, sobě a tomuto náměstka. Tyto osoby ustanoví se na počátku každého roku na celý rok důvěrníky a jich náhradníky, jakož i jich počet stanoví ministr práv na tři léta, a představený sborového soudu zaváže je slibem, jež učiní rukou dáním (§ 11). Komise může ku svým sezením přivzítí představeného trestnice a týče-li se trestanců v soudní věznici chovaných, onoho soudce, který má přímý dohled k věznici, mimo to správce duchovního, lékaře, učitele a mistra vyučujícího trestance živnosti, kteřížto členové mají toliko hlas poradný. Usnesení komise činí se vždy, když byl slyšen představený trestnice, a jde-li o trestance, chované ve věznici soudní, když byl slyšen soudce, který má přímý dohled k věznici (§ 12). K platnému usnesení potřebí, aby byli přítomni všickni členové komise neb jejich náměstkové, a aby bylo více nežli polovice veškerých hlasův. Předseda odevzdává svůj hlas naposledy. V protokolech zasedacích zaznamenána budte jména přítomných hlasujících, jich hlasování a učiněná usnesení a uvedeny budte krátce důvody usnesení (§ 13). Ministr práv může usnesení komise pro výkon trestu změnit (§ 14). Důvěrníkům, když za příčinou své úřední povinnosti jdou přes 3·8 kilometru (§ 1 nař. min. ze dne 28. června 1876 č. 97 ř. z.) od místa svého bydliště, náleží kromě náhrady za povoz 5 zl. za den (§ 15).

Též podle nejnovější osnovy trestního zákona (§ 18) lze trest v káznici nebo ve vězení nebo trest vazby odbytí si úplně nebo částečně v samovazbě. Provedení tohoto § vyhrazeno jest zvláštnímu zákonu (čl. XXIII. uvoz. zák. k osnově).

Sankce pragmatická (Sanctio pragmatica).

I. Pojem a význam.

Pragmatická sankce jest domovní zákon císaře Karla VI., kterým konečně a nezměnitelně stanoven byl řád posloupnosti pro veškeré rakouské a uherské státy. Jeví se tedy pragmatická sankce býti státním základním a domovním zákonem pro mocnářství rakousko-uherské, kterým nedílnot, nerozlučitelnost a nedělené dědění veškerých žezlu domu Habsburského podrobených zemí prohlášeny byly.